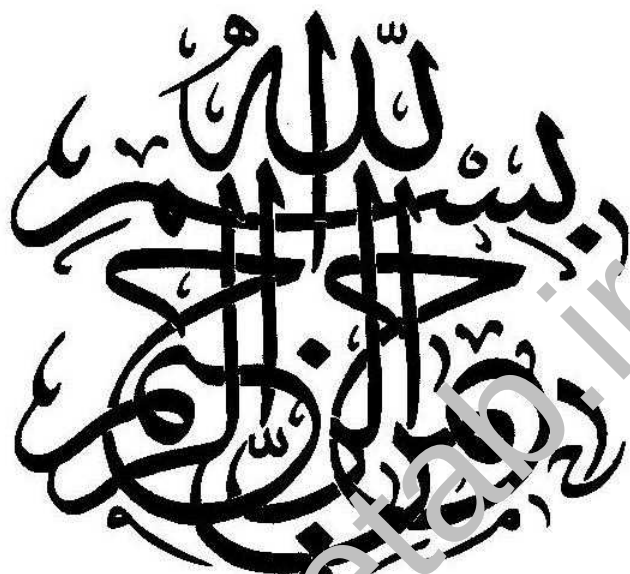

نهادینه سازی انضباط اجتماعی

[نظریه‌ها و روشها]

مؤلفان

دکتر فریبا شایگان (عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی)

دکتر حسن مصطفی نژاد (عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی)

عنوان و نام پدیدآور: نهاده‌های سازنده انضباط اجتماعی (نظریه‌ها و روش‌ها) / فریبا شایگان، حسن مصطفی نژاد. مشخصات نشر: تهران: دانشگاه علوم انتظامی ناچا، فرماندهی انتظامی تهران بزرگ، ۱۳۹۰.

شماره: ۴۵۰۰، سال: ۸۵-۵۷۰۵-۶۰۰-۹۷۸.

موضوع: انضباط - جنبه‌های اجتماعی.

شناسه افزوده: مصطفی نژاد، حسن.

شناسه افزوده: دانشگاه علوم انتظامی ناجا

ردہ بندی کا نمبر: ۱۰۰۹۲ ش/۵۶/۷۸۳ HM

رده بندی دیوین: ۳۰۲/۱

شماره کتاب شناسی ملی ۷۸۲۶۲

ناشر: انتشارات دانشگاه علوم نظامی، فرماندهی انتظامی تهران بزرگ

مؤلفان: دکتر فریبا شایگان، دکتر حسن مصطفی نژاد

ویراستار: ایرج تبریزی

صفحه آرا: م. حمیدی

طراح جلد: سلمان قاسمیان پور

چاپ اول: پاییز ۹۰

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۴۵۰۰۰ ریال

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مرکز چاپ و نشر ساعس ناجا (ایمان)

نشانی دانشگاه: تهران، اتوبان شهید همت غربی - دانشگاه علوم انتظامی - ۹۳۱۲۸۷

نشانی: فروشگاه: تهران، خیابان انقلاب، نرسیده به خیابان فلسطین پلاک ۱۱۱۲ تلفن: ۶۶۴۷۷۹۷۶

فهرست مطالب

۸.....	سخن ناشر.....
۹.....	پیشگفتار.....
۱۱.....	دربار کتاب.....

فصل اول: نظریه‌های نهاده‌سازی رفتار

۱۷.....	نظریه‌های نهاده‌سازی دیدن.....
۲۱.....	۱- دیدگاه‌های اولیه.....
۲۳.....	۲- دیدگاه‌های در نیمه قرن بیستم (۱۹۵۰-۱۹۷۰ م).....
۲۳.....	مکتب کله یا وود: نهادی سلزنیکی.....
۲۵.....	۳- نهاده‌سازی‌گرایی (بعد از ۱۹۷۰).....
۲۷.....	روش‌های نهاده‌سازی در دیدگاه پارسونز.....
۳۴.....	روش‌های نهاده‌سازی از دیدگاه برگر.....
۳۵.....	روش‌های نهاده‌سازی هانتینگتون.....
۳۶.....	تطبیق‌پذیری- انعطاف‌ناپذیری.....
۳۹.....	پیچیدگی- سادگی.....
۴۰.....	استقلال- تابعیت.....
۴۱.....	انسجام- گسیختگی.....
۴۲.....	روش‌های نهاده‌سازی دورکیم (ضمانت‌های اجرایی و نهاده‌سازی).....
۴۷.....	نهاده‌سازی از دیدگاه چلبی.....
۵۱.....	نقش فرهنگ در نهاده‌سازی.....

فصل دوم: نظریه‌های انضباط اجتماعی

۶۲.....	تعریف انضباط.....
---------	-------------------

۷۱	نظم رفتاری
۷۲	جامعه‌پذیری و مراعات انضباط اجتماعی
۷۳	مکانیزم‌های برقراری نظم رفتاری
۷۶	درونی کردن هنجارها و مراعات انضباط اجتماعی
۸۲	رویکرد روان‌شناسی اجتماعی به انضباط اجتماعی

فصل سوم عوامل مؤثر بر نهاده‌سازی انضباط اجتماعی

۹۴	۱-انواع و نهاده‌سازی انضباط اجتماعی
۹۶	۲-آموزش و پرورش و نهاده‌سازی انضباط اجتماعی
۹۸	کارکردهای آموزش و پرورش در نهاده‌سازی انضباط اجتماعی
۱۰۲	۳-رسانه‌ها و نهاده‌سازی انضباط اجتماعی
۱۰۴	جریان الگوسازی و الگوپذیری
۱۰۵	ویژگی الگوسازان (فرستنده پیام)
۱۰۹	محتوای پیام
۱۱۲	الگوپذیران (گیرندگان پیام)
۱۱۶	۱-سایر عوامل مؤثر در نهاده‌سازی
۱۱۶	-وفاق اجتماعی و نهاده‌سازی
۱۱۸	-اجتماعی‌شدن و نهاده‌سازی انضباط اجتماعی
۱۲۱	-نگرشها و نهاده‌سازی انضباط اجتماعی
۱۲۳	عوامل تکوین نگرش‌ها
۱۲۵	روش‌های تغییر نگرش‌ها
۱۲۶	-اعمال نفوذ و نهاده‌سازی انضباط اجتماعی
۱۳۱	-همنوایی و نهاده‌سازی انضباط اجتماعی

۱۳۵.....مراقبت اجتماعی و نهادینه‌سازی انضباط اجتماعی

۱۳۷.....گروه‌های اجتماعی عمده مراقبتی

۱۴۰.....سازمان اجتماعی و نهادینه‌سازی انضباط اجتماعی

۱۴۹.....جمع‌بندی و چارچوب نظری

۱۶۰.....پیشینه مطالعاتی مرتبط با موضوع

۱۶۵.....برخی تحقیقات و فعالیتهای پلیس در خارج ...

فصل چهارم: باسه‌های پژوهشی نهادینه‌سازی انضباط اجتماعی

۱۷۶.....یافته‌های تحقیق

فصل پنجم: جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

۲۲۹.....فهرست منابع

سخن ناشر

کسب علم و دانش و تلاش برای بهره‌گیری از علوم جدید و بومی‌سازی آن برای رفع نیازهای علمی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی به منظور اعتلای اقتدار امت اسلامی از توصیه‌های مهم اسلام است. علوم پلیسی که همگام با پیشرفت بسیاری از علوم محض و تلفیق آنها با یکدیگر، روز به روز نو می‌شود و مرزهایی تازه از دانش می‌سازد، از جمله علوم است که درخت آن در کشورمان در حال رشد و نمو و ثمر دادن است. تالیفات آثار علمی برجسته و معتبر و اشاعه مفاهیم آنها از جمله رهیافت‌های کارآمد و اثربخش است که می‌تواند در سایه آن بستری مناسب برای بهره‌گیری از تجربه‌های ارزشمند و دانش بومی نخبگان و کارشناسان علوم پلیسی در کشورمان ساخت. بدیهی است اندیشمندان، خبرگان و کارشناسان امور پلیسی داخلی می‌توانند با تلفیق همگن تجربه‌های خود با علوم و تجربه‌های کارشناسان علوم پلیسی دیگر کشورها باعث پیشبرد دانش پلیسی در کشور شوند. امید است با نشر آثار تالیفی از این دست، گامی هرچند کوچک در این مسیر بلند برداریم و نویسندگان، محققان، کارشناسان و استادان را برانگیزانیم تا تجربه‌ها و توان علمی خود را متعارف کنند و اشاعه دهند.

انتشارات دانشگاه علوم انتظامی

برقراری نظم و انضباط اجتماعی از بارزترین نیازهای امنیتی هر جامعه و از وظایف مهم نیروی انتظامی به شمار می‌رود. انضباط اجتماعی یک هنجار اجتماعی است که برای تداوم زندگی اجتماعی و ایجاد نظم اجتماعی در جامعه پدید می‌آید. انضباط اجتماعی به معنی اطاعت تمام اعضای یک جامعه از هنجارها، ارزش‌ها و قوانینی است که اساس قوام جامعه را تشکیل می‌دهد. اگرچه به تصور برخی انضباط اجتماعی می‌توان از طریق اعمال قدرت، اجرای سرسختانه قوانین و مراقبت و نظارت دائمی برقرار کرد، ولی این امکان برای همیشه میسر نخواهد بود. یکی از مهم‌ترین و بهترین روش‌ها برای رواج انضباط اجتماعی در جامعه، نهادینه کردن آن در بین مردم است. با نهادینه شدن انضباط اجتماعی، افراد شیوه‌های مورد توافق همگانی را فرا گرفته و پای‌بندی به رعایت هنجارها امری درونی شده به نحوی که بدون ناظر بیرونی آن را رعایت خواهد نمود. با درونی شدن انضباط اجتماعی هنجارها به صورت الزامی فردی و سرزنش از آن سرزنش درونی و واکنش تنبیهی دیگران را به همراه خواهد داشت.

دفتر تحقیقات کاربردی فاتب به عنوان حوره و پژوهش‌های امنیتی و انضباط اجتماعی ناجا و بازوی علمی فرماندهی انتظامی تهران بزرگ‌ترین موظف گردید به تقویت بنیان‌های علمی بحث انضباط اجتماعی، نظم و امنیت بپردازد. در این راستا، اجرای طرح‌های تحقیقاتی، تألیف کتب و ترجمه متون تخصصی در ارتباط با انضباط اجتماعی در دستور کار قرار گرفته است. «روش‌های نهادینه کردن انضباط اجتماعی» از جمله مواردی بوده که به دلیل کاربردی بودن موضوع، بیشتر به آن پرداخته شده است.

اثر حاضر به همت دو تن از اساتید با تجربه‌ی حوزه انضباط اجتماعی و با مشارکت دفتر تحقیقات کاربردی فاتب و دانشگاه علوم انتظامی تهیه شده است. افزون بر آنکه می‌تواند به منزله یک منبع کاربردی مورد استفاده بسیاری از مدیران و کارکنان یگان‌های مختلف ناجا قرار گیرد می‌تواند به منزله یک منبع نسبتاً جامع نظری و برخوردار از پشتوانه پژوهشی برای محققان و خوانندگانی که پژوهش، مطالعه و بررسی در حوزه انضباط اجتماعی را در دست اقدام دارند مورد مطالعه و بهره‌برداری قرار گیرد. امید است انتشار این اثر بتواند در نهادینه سازی انضباط اجتماعی موثر واقع شود.

رئیس دفتر تحقیقات کاربردی فرماندهی انتظامی تهران بزرگ

سرهنگ ستاد پاسدار مسعود مقامی

درباره کتاب

انضباط اجتماعی مجموعه‌ای از هنجارهای اجتماعی است که برای تداوم زندگی اجتماعی و استقرار نظم در جامعه پدید می‌آید. حاکمیت انضباط اجتماعی موجب آرامش جامعه و محیط کار و در نتیجه موجب افزایش بهره‌وری می‌گردد و زمانی در جامعه به بالاترین حد خود می‌رسد که افراد جامعه اجحاف نکنند، یا از مدیریت سیاسی جامعه فاصله نگیرند.

در واقع، انضباط اجتماعی برخاسته از باورها، هنجارها و ارزش‌های فرد و جامعه است. باورها و ارزش‌های اجتماعی، از روابط و مناسبات اجتماعی نشأت می‌گیرد. هر قدر روابط و مناسبات اجتماعی بیشتر بر اصول انسانی و عدالت استوارتر باشد، انضباط اجتماعی در جامعه از سطح بالاتری برخوردار می‌شود. عبور از چراغ قرمز، انداختن ریبه در خیابان‌ها و بوق‌زدن‌های بی‌مورد، فقط بخشی کوچک از رفتارهای نابهنجار و غیر اجتماعی به شمار می‌رود، که همه روزه در زندگی خود با آنها مواجه هستیم، حتی ممکن است چنین رفتارهایی بر شهروندانی که در صدد مراعات قوانین و هنجارهای شهروندی هستند، اثر منفی بگذارد و رفتار آنان را نیز تغییر دهد، لذا باید با پیش‌بینی زمینه‌های فرهنگی جدید و دقت لازم در اجرای قوانین، بنیاد قوانین شهروندی را هرچه بیشتر تقویت و آن را برای دهه‌های آینده نهادینه سازیم، زیرا وقتی شهروندان احساس کنند اقدام به رفتارهای نابهنجار امری نکوئیده است، از پرداختن به چنین رفتاری پرهیز و انضباط اجتماعی را بیشتر مراعات می‌کنند.

امروزه زندگی از نوع شهری نیاز به قوانین، ارتباطات و تعاملات خاص خود دارد و هرگونه وقفه، کوتاهی و نادیده گرفتن قوانین و آداب شهرنشینی و مراعات نکردن حقوق دیگران، تنش‌ها، خشونت‌ها و ناملایمات اجتماعی، اقتصادی و

فرهنگی بسیاری را دامن می‌زند. افراد حتی در درون خانه خود نیز باید با نوع رفتار خویش حقوق همسایه‌ها را مراعات بکنند و به حق آنان احترام بگذارند.

چنانچه انضباط اجتماعی را حس وظیفه‌شناسی فرد در برابر جامعه تلقی کنیم، بررسی آثار و پیامدهای آن در زندگی فردی و اجتماعی، ضرورتی منطقی است، و جست و جوی راهکارها و شیوه‌های عملی تحقق این پدیده، بسیار ضروری به نظر می‌رسد. از جمله بهترین و پایدارترین روش‌ها در این زمینه، تلاش برای درونی کردن نهاد به کردن انضباط اجتماعی است، به نحوی که هر فرد بدون نظارت ناظر بیرونی مراعات انضباط اجتماعی را وظیفه خود بداند و به آن عمل کند، همچنین در مقابل بی‌انضباطی دیگران نیز احساس مسئولیت نماید و عکس‌العمل نشان دهد. روش‌های متعدد و نهادهای گوناگونی چون خانواده، آموزش و پرورش، رسانه‌های همگانی، فرهنگ و دین در نهادینه کردن انضباط اجتماعی نقش دارند و یکی از راهها نیز استفاده از زور و اجبار است که ممکن است پلیس صورت دهد. بعضاً دیده شده که آخرین راه یعنی اعمال قانون از طریق نظارت پلیس، نخستین راه شده و سایر نهادهای اجتماعی کننده، نقش محدودی در این خصوص ایفا کرده‌اند.

از آنجا که نهادینه شدن انضباط در افراد، هم پدیدارتر و ماندنی‌تر، و هم کم هزینه‌تر است، بهتر است در این راه تلاش بیشتری صورت گیرد. توجهات به این سو معطوف شود. کتاب حاضر در پی بررسی علمی این روش، چگونگی اجرای آن به همت مردم و پلیس است.

این کتاب شامل چهار فصل است؛

فصل اول شامل مبانی نظری روش‌های نهادینه کردن و نظریه‌های مربوط به نهادینه کردن رفتار جمعی و اجتماعی شدن است. در این فصل ضمن طرح نظریات

نهادگرایان، دیدگاه پارسونز، برگر، هانتیگتون، دورکیم، وبر و سایر اندیشه ورزان، به نقش فرهنگ در نهادینه کردن پرداخته می شود.

در فصل دوم مباحث نظری مرتبط با انضباط اجتماعی از دیدگاه جامعه شناسختی و با تأکید بر دیدگاه های دورکیم، پارسونز، مرتون، گالبرایت، استیون لوکس و بحث درونی کردن هنجارها مطرح می شود. در بحث روان شناسی نقش نگرش ها در انضباط اجتماعی آورده می شود.

فصل سوم با عنوان "عوامل موثر بر نهادینه کردن انضباط اجتماعی" به نقش خانواده، ر. به، آموزش و پرورش و سایر عوامل مرتبط با انضباط اجتماعی می پردازد. پیشینه تحقیق را چارچوب نظری در پایان این فصل آورده می شود. و سرانجام نویسنده در فصل چهارم جمع بندی و الگوهای نظری مستخرج از مباحث کتاب را مطرح می سازد.

دکتر فریبا شایگان، دکتر حسن مصطفی نژاد

مهر ۱۳۹۰